

SYNTETICKÉ DIELO K DEJINÁM ŠPANIELSKEJ FILOZOFIE

ALAIN GUY: Histoire de la Philosophie Espagnole (Dejiny španielskej filozofie). L' Université de Toulouse 1985, 2. vyd., 427 s.

Existujú „národné“ filozofie? Alebo môžeme hovoriť len o filozofii v jednotlivých krajinách, napr. v Nemecku, Francúzsku, Anglicku a pod.? V súčasnosti, v súvislosti s oživovaním „národného fenoménu“ je to veľmi aktuálna a diskutovaná otázka. V hispánskom svete existujú dve do značnej miery protikladné odpovede.

Na jednej strane sú to tí, ktorí sa prikláňajú k názoru, že ako filozofické otázky, tak aj ich riešenia sú vždy univerzálne.

Na strane druhej stojí tábor tých, ktorí hovoria a píšú o existencii špecificky španielskej filozofie, ktorú označujú podľa nich adekvátnejším pojmom „myslenie“.

A. Guy, renomovaný francúzsky odborník v oblasti hispánskej filozofie, si vo svojom diele *Dejiny španielskej filozofie* tieto otázky nekladie, nakoľko ich považuje za a priori vyriešené. Veď dôkazom existencie španielskej filozofie môže byť aj bohatý historicko-filozofický materiál, ktorý vo svojej objemnej monografii (427 strán, ktoré dopĺňa podrobný menný register) francúzsky filozof prezentuje a teoreticky analyzuje.

Prof. Alain Guy zasvätil celý svoj neobyčajne plodný život problematike výskumu hispánskeho myslenia. Je autorom mnohých prác z tejto oblasti, spomeňme tu aspoň monografie o Unamunovi (*Unamuno et la soif d'éternité*, Paris, 1963), o Ortegovi y Gassetovi (*Ortega y Gasset ou la raison vitale et historique*, Paris 1969). Na Univerzite Toulouse-Le Mirail vzniklo pod jeho vedením centrum pre výskum španielskej a latinsko-americkéj filozofie, s ktorým spolupracoval aj český filozof Z. Kouřim počas svojho pôsobenia vo Francúzsku.

A. Guy vo svojej práci vychádza z konštatácie existencie neobyčajne bohatého „polymorfizmu doktrín“ na území geopoliticky a historicko-sociálne takom heterogénnom, akým vo svojich dejinách bolo a v súčasnosti ešte stále je Španielsko. Autorovým zámerom je prekonať nepodstatne rozšírený názor, ktorý predstavuje španielske filozofické tradície len ako tradície scholastické. Kniha čitateľa oboznamuje s celým spektrom španielskych filozofických tradícií, počnúc Toledskou školou (12. storočie) a končiac pluralizmom tendencií v súčasnom španielskom filozofickom myslení.

Treba upozorniť, že autor v tejto práci mapuje len čisto filozofické, nie mystické, literárne alebo politické či teologické prúdy v intelektuálnom živote Španielska a sústreďuje sa len na španielske tradície, nechávajúc v tomto prípade mimo svojho zorného poľa bohaté hispano-arabské či hispano-židovské tradície a tiež koncepcie filozofov, ktorí sa v Španielsku síce narodili, ale žili a tvorili mimo neho (G. Santayana, F. Romero atď.).

Kniha je rozdelená do piatich častí, ktoré sa delia na jednotlivé kapitoly. V nich sa vysvetľujú rozličné školy a vzťahy medzi nimi, analyzuje sa tvorba ich hlavných predstaviteľov a na konci každej kapitoly sa nachádza kompletná bibliografia.

V prvej časti knihy s názvom *Stredovek* sa okrem už spomínanej Toledskej školy právom venuje najviac pozornosti katalánskemu filozofovi Ramónovi Lullovi (1235-1315), ktorý ešte skôr ako Descartes písal svoje diela v románskom jazyku (v katalánštine). Hoci vo svojom hlavnom spise (*Ars Magna*) zostáva poplatný klasickému scholastickému problému vzťahu viery a rozumu, originalita jeho filozofického prístupu spočíva v tom, že sa pokúša zredukovať všetky možné existujúce vzťahy na logicko-matematické a algebraické vyjadrenie, a preto sa považuje za predchodcu symbolickej logiky.

V druhej časti knihy, venovanej tzv. španielskemu Zlatému storočiu (16. stor. a zač. 17. stor.), autor čitateľa oboznamuje so španielskou renesančnou a barokovou filozofiou. Osobitnú pozornosť venuje humanistickým tradíciám tzv. Salamanskej školy, ktoré kulminujú v eticko-právnej koncepcii prirodzeného práva dominikánskeho mysliteľa Francisca de Vitoria (1480-1546).

Túto časť završuje kapitola s názvom *Integrácia baroka*, kde sa podrobne analyzuje etická a politická koncepcia barokového jezuitského mysliteľa Baltasára Graciána (1610-1658). (Tohto mysliteľa dobre poznali a vysoko si vážili aj nemeckí filozofi. Slovenskí čitatelia sa môžu oboznámiť s jeho základnými filozofickými prácami v češtine: *Kritikón*, Odeon 1994, *Příruční orákulum*, Praha 1993).

V tretej časti knihy, ktorá má titul *Nástup osvietenstva* sa okrem iného analyzuje empiricko-eklektická koncepcia Benita Feijóo (1676-1764) a liberalisticko-reformistická filozofia osvieteniského mysliteľa Gaspara Melchor Jovellanosa (1744-1811).

Vo štvrtej časti, venovanej 19. storočiu, autor sústreďuje materiál najmä okolo dvoch hlavných prúdov v španielskej filozofii tohto storočia: mystického a scholastického na jednej strane a liberálneho, tzv. krausizmu, na strane druhej.

A. Guy dokazuje, že filozofické myslenie v Španielsku 19. storočia bolo pod silným vplyvom senzualisticko-spiritualistických tendencií, ako napr. v prípade katalánskeho mysliteľa LLorenza y Barba (1820-1872) alebo astúrcana Marcelina Menéndez y Pelayo (1856-1912).

Špeciálnu pozornosť v tejto časti autor venuje filozofickým snaženiam Jaime Balmésa (1810-1848), najmä jeho pokusom o reformu scholastickej filozofickej doktríny. (Dve diela tohto autora boli preložené aj do češtiny: *Umění jak dojít pravdy*, Stará říše na Moravě 1946 a *Protestantismus a katolicismus v jejich poměru k evropské civilizaci*, Stará říše na Moravě 1948).

Kým charakter európskej filozofie 19. a 20. storočia veľmi silne determinovala Hegelova filozofia, španielski filozofi počas svojich študijných pobytov v Nemecku objavili svojho, „španielskeho Hegela“. Stal sa ním nemecký filozof Karl Christian Friedrich Krause (1781-1832). Jeho „filosofia novísima“, ktorá podľa súčasného španielskeho filozofa Eliása Díaza v sebe kondenzovala „ducha harmónie, obhajobu slobody, kult vedy, afirmáciu rozumu, morality, pedagogiku a religiózitu“, zapustila v Španielsku veľmi hlboké korene. V jej duchu sa formovali a rozvíjali ju všetci poprední španielski liberálni myslitelia nielen tohto obdobia, ako napr. Julián Sanz del Río (1814-1869) a Giner de los Ríos (1839-1915), ale aj neskoršieho, napr. J. Ortega y Gasset.

Najrozsiahlejšia, piata časť knihy, v ktorej sa analyzuje španielska filozofia 20. storočia, je rozdelená do dvoch sekcií. Predelovým medzníkom je rok 1975, kedy Španielsko po smrti dik-tátora Franka nastúpilo cestu demokratických reforiem. Prvú sekciu otvára kapitola venovaná Miguelovi de Unamunovi (1864–1936), „renovátorovi a excitátorovi“ španielskeho ducha a predchodcovi európskej existencialistickej filozofie. Hneď nasledujúca kapitola je zasvätená podrobnému rozboru raciovitalistickej filozofie José Ortegu y Gassetu (1883–1955) a filozofie jeho žiakov, predstaviteľov tzv. Madridskej školy (Julián Marías, Manuel Granell, Paulino Garagori, María Zambrano, Antonio Rodríguez Huéscar, José Gaos a ďalší).

V tretej kapitole tejto časti knihy A. Guy analyzuje špiritualistickú „filozofiu harmonic-kého rozumu“ katalánskeho mysliteľa Eugenia d'Ors (1882–1954) a sústreďuje sa na explikáciu jeho snažení o „keplerovskú reformu“ vo filozofii a na jeho kultúrno-filozofickú a estetickú koncepciu. Introspektívny spiritualizmus Jaime Serra Huntera (1878–1943) a Tomása Carrerasa Artau (1879–1954) francúzsky filozof považuje za rozvíjanie tradičného spiritualizmu, ktorý našiel živnú pôdu v katalánskej kultúre prvej polovice 20. storočia.

Štvrtá kapitola je venovaná korelacionalistickej filozofii Angela Amora Ruibala (1869–1930), predchodcu lingvistického myslenia, a jeho pokusom o prekonanie scholastickej onto-logickej metafyziky.

V nasledujúcej kapitole knihy autor analyzuje kompaktný, ale heterogénny blok filozofie ontológie, ktorý považuje za rozvíjanie dedičstva majoritnej tendencie v španielskej filozofii, rozvíjanie dedičstva *philosophie perennis*.

Z ostatných filozofických smerov, ktoré A. Guy vo svojom diele rozoberá, spomeňme aspoň personalizmus (J. Luis Aranguren, Pedro Laín Entralgo), substancializmus (Zubiri), epis-temologickú orientáciu (García Bacca, Carlos París Amador), estetickú orientáciu (López Quin-tas, Xavier Rubert de Ventós) a sociálno-filozofickú orientáciu (Tierno Galván).

Medzi filozofickými smermi rozšírenými v Španielsku po roku 1975 autor uvádza a ana-lyzuje analytickú filozofiu (Javier Muguerza, Miguel Angel Quintanilla), marxizmus (Manuel Sacristán, Gustavo Bueno), neo-anarchizmus (Carlos Díaz, Augustín García Calvo), nietzscheán-stvo (Luiz Jiménez Moreno, González Noriega), ľudizmus (Fernado Savater, Eugenio Trias), filozofiu náboženstva (Alvárez Bolado, José Gómez Caffarena) a dejinno-filozofický smer (Eliás Díaz, Antonio Heredia, José Luis Abellán).

Práca A. Guya *Dejiny španielskej filozofie* je dielom svojim spôsobom ojedinelým a úspešným. Dôkazom toho je aj to, že je už niekoľko rokov rozšírenou učebnou pomôckou pre študentov dejín španielskej filozofie na španielskych univerzitách.

Paulina Šišmišová

PhDr. Paulína Šišmišová, CSc.
Pekná 3
831 05 Bratislava
SR